

LOGOPEDIE A CANISTERAPIE

LOGOPAEDICS AND CANISTHERAPY

X: 1–122, 2008
ISSN 1212-4117

Marcela Jiráňová¹, Andrea Tvrdá²

¹Krajská nemocnice Liberec, oddělení ORL-ambulance

²ELVA HELP o. s., Liberec

Summary

The contribution deals with principal delimitation of the branch logopaedics and typology of speech communication disorders. Particular procedures and targets of the therapy are described, the importance of the cooperation between the family and nursing personnel is mentioned and the effect of environment on the success of the therapy is pointed out. Conclusively, names of dogs suitable from the standpoint of logopaedics are attached in a table.

Key words: Logopaedics – canistherapy – dog – communication

Souhrn

Příspěvek se zabývá základním vymezením oboru logopedie a typologií poruch řečové komunikace. Jsou zde popsány jednotlivé postupy a cíle terapie, zmíněna je důležitost spolupráce mezi rodinou a ošetřujícím personálem a vliv prostředí na úspěch terapie. Na závěr jsou v tabulce připojena jména psů vhodná k používání z logopedického hlediska.

Klíčová slova: logopedie – canisterapie – pes – komunikace

Úspěšná rehabilitace narušené komunikační schopnosti je vždy podmíněna týmovou spoluprací, důležitými členy týmu jsou všichni lékaři, zdravotní pracovníci oddělení, zejména zdravotní sestry, sociální a rehabilitační pracovníci, psychologové. Mohu potvrdit, že i do našeho týmu patří Andrea Tvrdá, která provádí canisterapii; musím podotknout velmi úspěšně. Za necelé dva roky spolupráce vidím velmi pozitivní výsledky spolupráce a hlavně pozitivní přínos pro pacienty. Informace z výsledků práce v Krajské nemocnici Liberec, Husova 10, 460 63 Liberec 1, ORL-ambulance – logopedie, na pracovišti LDN.

Téma je velmi obsáhlé, zaměřím se na pacienty právě s narušenou komunikační schopností.

Základní vymezení oboru – logopedie

Jedním ze základních termínů logopedie je narušená komunikační schopnost.

Chceme-li se zabývat narušenou komunikační schopností, musí být logicky naším vý-

chodiskem komunikace jako taková, až v návaznosti na ni lze potom hovořit o narušené komunikační schopnosti.

V životě člověka je komunikace aktivitou, již avizuje svůj příchod na svět a kterou se později – během celého života – neustále projevuje. Komunikace je i poslední aktivitou, již se nakonec z tohoto světa „odhlašuje“.

Člověk totiž komunikuje se svou matkou od první sekundy svého narození až po poslední sekundu svého pozemského bytí. Člověk nemůže nekomunikovat, brání mu v tom samotná podstata jeho existence.

„Nekomunikace“ jako taková vlastně neexistuje, každý neustále komunikuje i tehdy, když o tom neví nebo si vůbec nemyslí, že by právě v dané době komunikoval, protože si to ani neuvědomuje, dokonce i tehdy, když si to nepřeje, nechce-li nebo odmítá komunikovat – komunikuje právě tím.

Papoušková (Papoušek, 1994) píše, že v interakci mezi živými organismy jako „nosiči“ informace přicházejí v zásadě v úvahu všechny

formy chování nezávisle na tom, zda jsou záměrné nebo nezáměrné, uvědomované nebo neuvědomované, volní nebo mimovolní, úmyslné nebo neúmyslné.

Je tedy zajímavým paradoxem, ale jen zdánlivým paradoxem, že i nemluvíci člověk komunikuje.

Právě z těchto důvodů v současnosti získává stále větší význam každá vědní disciplína, která se zabývá komunikací, počínaje počítačovou komunikací (internet), přes mediální komunikaci (tisk, rozhlas, televize) až po patokomunikaci – narušenou komunikační schopnost – logopedii.

Logopedie patří mezi nejmladší vědní disciplíny. V současnosti existují v logopedii dva vývojové trendy – probíhají tedy dva procesy:

1. **Prakticistický** – chápe logopedii v podstatě jako „kuchařskou knihu“, která nabízí konkrétní recepty na odstranění jednotlivých druhů narušené komunikační schopnosti, např. v Itálii a částečně i v Německu.
2. **Emancipační** v pravém slova smyslu – chápe logopedii jako mladou vědu se svými právy, ale i povinnostmi. Probíhá např. v zemích Beneluxu, částečně Německu, USA, Velké Británii.

Nyní logopedie osciluje mezi více vědními obory. Jde zejména o speciální pedagogiku, medicínu, psychologii, jazykovědu.

Sám průkopník naší logopedie profesor Sovák v jedné ze svých posledních a dodnes používaných a citovaných monografií hovořil o logopedii jako průřezové disciplíně a kladl ji na hranici mezi medicínou a pedagogikou.

Logopedie je tedy věda, která zkoumá narušenou komunikaci člověka z hlediska příčin projevů, důsledků, možností diagnostiky, terapie, prevence i prognózy.

Logopedická terapie využívá všech možností řečové komunikace a nonverbálního chování, v nichž může být osoba s narušenou komunikační schopností úspěšná při překonávání svých komunikačních obtíží.

Zmíním se o rozdělení poruch řečové komunikace:

Poruchy na bázi postižení řečové komunikace

Přetrvávající a akcelerované poruchy:

- Dyslálie /porucha realizace jednotlivých hlásek/

- Koktavost /porucha plynulosti mluvního projevu/
- Breptavost /patologicky zvýšené tempo v řeči/

Poruchy vzniklé v tomto období:

- Dysfágie /porucha při polykání při lézích centrálního nervového systému (dále jen CNS) i jiných onemocnění/
- Dysartrie /porucha motoriky mluvy při lézích CNS či vlivem medikace/
- Řečová apraxie /porucha programování řeči, především hlásek/
- Dysfonie /porucha tvorby a užití hlasu/
- Rinolálie /huhňavost – porucha nosnosti v řeči/

Poruchy na bázi postižených fatických a kognitivních funkcí

Přetrvávající a akcelerované poruchy:

- Poruchy učení a dysgrafie – mentální deficit

Poruchy vzniklé v tomto období:

- Afázie /porucha jazykových schopností při lézi CNS
- Demence /porucha kognitivních funkcí, inteligence i komunikace/
- Duševní onemocnění /poruchy komunikace u psychóz a depresivních stavů/

Poruchy na bázi postižení percepce

- poruchy sluchu /poruchy vyvolané poruchou sluchu/
- poruchy zraku /vyvolané poruchou zraku/

Aplikace nejnovějších přístupů v logopedické terapii u dospělých osob

Terapie většiny poruch je dlouhodobou záležitostí, která se neobejde bez spolupráce postižené osoby a jejího okolí. V tomto úsilí je velmi významná pomoc postižené osoby, vytvoření pomáhajícího a motivujícího prostředí. Na lůžkovém oddělení je nutno respektovat léčebný režim.

Pro efektivní vybavení postupu a výsledky terapie jsou klíčové momenty spolupráce rodiny a ošetřujícího personálu.

- Snaha doporučit osobu, jež pocítuje komunikační obtíže, především je-li sám pacient motivován a snaží-li se o zlepšení.
- Neomezovat toto úsilí jen na obtížně postižené, prakticky nekomunikující osoby.
- Trvalá snaha motivovat postiženou osobu

k terapii, připomínat její důležitost a zdůrazňovat úspěchy v komunikaci a terapeutických činnostech.

- Velmi důležitou součástí je vytvoření motivujícího prostředí a spolupráce pacientů na pokoji, kde postižená osoba leží.
- Aktivní pomoc osobě s poruchou řečové komunikace. Důležité je nalezení pravidelného času a pokud možno intimního prostředí.
- Motivující prostředí je pro udržení a rozvoj schopnosti komunikace rozhodující.
- V prostředí, ve kterém je s člověkem manipulováno bez ohledu na jeho projevy, nemůže dojít ke zlepšení, ale k úpadku. U osob žijících v podobných podmínkách nelze očekávat motivaci ke zlepšení mezilidského kontaktu, proto by mělo být snahou každého ze zainteresovaných lidí z okolí přispět k vytvoření prostředí, kde je s kým a o čem komunikovat.

Cílem logopedického působení je rozvoj a maximalizace komunikačního potenciálu dospělé osoby postižené poruchou řečové komunikace a zachování dobré kvality sociálního kontaktu s okolím.

- Odstranění poruchy
- Omezení až potlačení projevů poruchy během dlouhodobého terapeutického procesu
- Obnovu narušených funkcí u afázií
- Stabilizace poruchy v co nejdelším časovém horizontu /např. degenerativní onemocnění CNS s narušenou komunikační schopností/

Velmi zajímavým a podnětným pro moji práci bylo a je využívání Textové a obrázkové cvičebnice pro nemocné s poruchou řečových funkcí – afázií Dr. Miroslavy Čecháčkové z Fakultní nemocnice v Olomouci. Tato publikace je využívána jako pomůcka pro reedukaci řeči u afázií. Hovoříme-li o reedukaci řeči, míníme tím souhrn speciálních logopedických, terapeutických postupů, které mají za úkol obnovení, rozvinutí a zlepšení řečové funkce.

Na našem oddělení pracujeme s lidmi, které postihla afázie. Afázie je složitá systémová porucha řeči, která postihuje různé úrovně a celou

duševní činnost člověka. Může být porušeno jak porozumění řeči, tak samotná řečová produkce a grafické vyjadřování (písmo).

Afázie vzniká na podkladě poškození mozku (dominantní hemisféry) při náhlých cévních příhodách – CMP (ischemie, ucpání cévy, krvácení), dále při úrazech a nádorových onemocněních mozku a mozkových blan.

Při hospitalizaci není vhodné afatiky soustředit na jeden pokoj, ale umístit je rozptýleně. Ostatní nemocné je nutno poučit, že rychlým a hojným mluvením afatikovi nepomohou, nicemu je nenaučí, naopak je vylekají. Na druhé straně mohou pomoci procvičováním běžných pozdravů, společenských frází, trpělivým posloucháním afatika. Podobnou instruktáž má i ošetřující personál.

Největší počet afázií je u případů cévních onemocnění mozku, která nejčastěji postihují lidi po 50. roce věku. Proto při rehabilitaci řečových funkcí musíme mít na paměti, že tito lidé jsou většinou již vzdáleni školnímu vzdělání, neumějí se učit a že se většinou daleko více opírají o mluvené slovo než psané.

Při práci je nutné, aby pacient spolupracoval, byl spokojený a těšil se na další sezení. Využívám obrázky, pexesa, názorné pomůcky, např. na téma LES – materiál, donesený přímo z lesa, větvičky stromů, šišky, kousky dřívěk, houby (velmi zdařilé pomůcky, které působí jako živé).

Již rok a půl spolupracuji s Andreou Tvrdou, která provádí v naší nemocnici canisterapii. Její práce je velkým přínosem pro nemocné. Snažily jsme se propojit canisterapii a logopedii. Mohu konstatovat, že se to daří.

Zaměřila jsem se na vhodně a dobře vyslovitelná jména pro pejsky.¹ Kontakt živého zvířete s pacientem je podnětný, a proto velice pozitivně hodnotím, že paní primářka MUDr. Alena Jiroudková je této aktivitě nakloněna. Terapie je prováděna dvakrát týdně, jednou je zaměřena na skupinovou terapii a podruhé na individuální. Formou her a soutěží lze dosáhnout pozitivních výsledků.

Jak jsem již uvedla v předchozí části, využívala jsem Textovou učebnici Dr. M. Čecháčkové, která naší myšlenku pomohla pomoci realizovat. Vidíme, že při rehabilitaci nestačí pouze

Psi jména pojatá z logopedického hlediska:

Rod ženský	Rod mužský
MONA	BEN
BONA	POMO
BOBINA	LUP
NELA	VLÁM
LEA	FIT
BELA	DAN
FANA	DON
TUNA	MOK
LATA	FÍK
DUBINA	DOK
JÁVA	VOK
KÁDINKA	RADON
KOLOMBÍNA	MON
NORA	CUP
BORA	BACIL
GALA	CERES
CÍLA	CEPÍN
SISI	FIS
SOJA	SAM
ZUZA	PAS
DÁŠA	SULTÁN
MÍŠA	SLAVÍN
NANA	MOZOL
ŠIMA	ŠIK

Cituji slova paní Dr. Miroslavy Čecháčkové: „Čím větší je vůle člověka uzdravit se, tím větší má k tomu předpoklad.“

Co říci závěrem?

Žádná kniha, příručka ani film nenahradí v nemoci sílu, moudrost a důvěryhodnost živého slova. Rozhovory o nemoci musí být založeny na vzájemném respektování, důvěře a znalostech.

LITERATURA

ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I.: *Klinická logopedie*. Praha: Portál.

TRUHLÁŘOVÁ, M.: *Obrázkový slovník pro afatiky*. Praha: Avicenum, 1975.

ČECHÁČKOVÁ, M.: *Textová a obrázková cvičebnice pro nemocné s poruchou řečových funkcí – afázií*. Fakultní nemocnice Olomouc.

Vysvětlivky:

1. Ukázky psích jmen, která jsou vhodná z logopedického hlediska ve smyslu nenáročnosti výslovnosti, jsou uvedeny níže v tabulce – pozn. editora

Marcela Jiráková a Andrea Tvrďá
andreabaja@seznam.cz